

Wiesław DEMBEK
Andrzej PAZDA

Stowarzyszenie Woldenberczyków

Kilka słów o Oflagu II C Woldenberg

Słowo „oflag” stanowi spolszczenie niemieckiego określenia Offizierslager (obóz oficerski). W 1939 roku do niewoli niemieckiej dostało się około 19 tysięcy polskich oficerów. Wśród obozów dla nich założonych Oflag II C Woldenberg był obozem największym, ze stanem osobowym zarejestrowanym przez jeńców na dzień 31 grudnia 1943 roku wynoszącym 6697 osób, a więc dwukrotnie więcej niż obecna liczba mieszkańców miasta. Obóz znajdował się na Pomorzu, w bezpośrednim sąsiedztwie miasteczka Woldenberg – po wojnie Dobiegniew, woj. lubuskie.

Oflag II C Woldenberg nie był miejscem planowej eksterminacji, tak jak wiele innych obozów hitlerowskich. Pomimo bardzo trudnych warunków bytowych, związanych z całkowitą izolacją jeńców, ogromnym stłoczeniem, chłodem i głodem, pozostający pod osłoną Konwencji Genewskich obóz stał się dzięki samoorganizacji jeńców wielkim ośrodkiem intelektualnym, w którym rozwijano działalność literacką, plastyczną, sceniczną, a przede wszystkim edukacyjną. W sytuacji zamknięcia w okupowanej Polsce uczelni i szkół wyższych zyskał sobie zaszczytne określenie największej szkoły polskiej okresu okupacji. Wystarczy powiedzieć, że w Oflagu można było naliczyć ok. 50 kół fachowych, seminariów oraz studiów. W ramach kół funkcjonowały różnorakie sekcje, zespoły badawczo-naukowe i ogniska. Aktywne były teatry, chóry, zespoły muzyczne, jak również zespoły sportowe. Sformowana została także uczelnia wyższa w postaci nieoficjalnego uniwersytetu, którego dyplomy były jednak nostryfikowane w powojennej Polsce.

Krótką historia Stowarzyszenia

Stowarzyszenie Woldenberczyków w obecnej postaci stanowi kontynuację dążeń zrzeszeniowych byłych jeńców Oflagu II C Woldenberg. W toku powojennej, mającej bogatą historię działalności środowiska woldenberskiego, powołano w roku 1998 do życia Stowarzyszenie Woldenberczyków, jednak postępujący, naturalny proces odchodzenia byłych jeńców spowodował stopniowy kryzys, związany po trosze z mylnym przeświadczeniem, że pamięć obozu mogą podtrzymywać jedynie jego byli jeńcy. Tymczasem ostatni jeńiec Oflagu II C – por. Józef Bogucki – zmarł w roku 2016 w wieku 105 lat.

Przełom nastąpił w roku 2013, kiedy w Dobiegniewie odbyły się uroczyste obchody 50-lecia powstania Szkoły Podstawowej im. Bohaterów Września – Woldenberczyków, wybudowanej z inicjatywy byłych jeńców oflagu. Wówczas spotkali się tam, nieznający się wcześniej synowie i córki jeńców. Jasne się stało, że Stowarzyszenie wymaga reaktywacji opartej na aktywności potomków jeńców i osób instytucjonalnie związanych z pamięcią Oflagu II C Woldenberg. Ponieważ formalnie kadencja Zarządu Stowarzyszenia kończyła się w roku 2014, uczestnicy spotkania sformowali Tymczasową Radę Programową Stowarzyszenia Woldenberczyków. Rada postawiła sobie jako cel opracowanie programu działania Stowarzyszenia dostosowanego do zmienionych uwarunkowań oraz przygotowanie Walnego Zgromadzenia Członków Stowarzyszenia, będącego – zgodnie ze Statutem – jego najwyższym organem.

W dniu 3 września 2014 r. na terenie Muzeum Woldenberczyków w Dobiegniewie odbyło się Walne Zgromadzenie Członków Stowarzyszenia Woldenberczyków, na którym wybrano Zarząd w odnowionym składzie oraz Komisję Rewizyjną na kadencję 2014–2018. Dodać należy, że od początku istnienia Stowarzyszenia w jego statucie znalazł się zapis, że w skład Zarządu wchodzi dwaj przedstawiciele Gminy Dobiegniew, w tym jeden w randze wiceprzewodniczącego. Nowy Zarząd utworzyli:

- Wiesław Dembek – prezes, syn jeńca ppor. Wacława Dembka
- Leszek Waloch – wiceprezes, burmistrz miasta i gminy Dobiegniew
- Andrzej Pazda – wiceprezes, syn jeńca ppor. Zygmunta Pazdy
- Irena Zmaczyńska – sekretarz, dyrektor Muzeum Woldenberczyków
- Andrzej Grzybowski – członek, siostrzeniec jeńca kpt. mar. Jana Busiakiewicza
- Przemysław Słowiński – członek, kierownik Pracowni Badań nad Oflagiem II C Woldenberg w Akademii im. Jakuba z Paradyża w Gorzowie Wielkopolskim
- Dariusz Stawicki – członek, syn jeńca ppor. Henryka Stawickiego

Nowy zarząd podjął systematyczne działania porządkujące. Przede wszystkim uzyskano rejestrację Zarządu w zmienionym składzie w Krajowym Rejestrze Sądowym. Uporządkowano listę członków Stowarzyszenia oraz osób współpracujących wraz z ich danymi personalnymi. Opracowano i rozesłano do członków Stowarzyszenia kwestionariusz aktualizacyjny, mający na celu ustalenie aktualnej ich liczby. W roku 2015 bardzo ważnym krokiem było założenie strony internetowej Stowarzyszenia Woldenberczyków. Po raz pierwszy zaprojektowano i wydrukowano legitymacje dla członków. Jednocześnie, nakładem środków prywatnych, zorganizowano biuro Zarządu.

Po kolejnej kadencji władz Stowarzyszenia w latach 2018-2022, wybrano funkcjonujący obecnie Zarząd na lata 2022-2026 w składzie:

- Wiesław Dembek – prezes
- Sylwia Łażniewska – wiceprezes, burmistrzynie miasta i gminy Dobiegniew
- Andrzej Pazda – wiceprezes
- Sabina Józwiak – sekretarz, dyrektor Centrum Kultury w Dobiegniewie
- Jadwiga Bogucka-Bąk – członek, córka jeńca ppor. Józefa Boguckiego
- Andrzej Grzybowski – członek
- Anna Matuchniak-Mystkowska – członek, wnuczka jeńca kpt. Konrada Majcherskiego

Kim jesteśmy?

Siłą napędową Stowarzyszenia są potomkowie Jeńców Oflagu II C Woldenberg, którym więzi rodzinne nakazują zachowywać pamięć ich zasłużonych dla Ojczyzny przodków. Wśród członków Stowarzyszenia jest także wiele osób niebędących potomkami jeńców, lecz dla których patriotyczny sens naszego działania jest ważny, a postawy oficerów Września 1939 i Powstania Warszawskiego są godne naśladowania. Są w nim także osoby instytucjonalnie związane ze środowiskiem Woldenberczyków. Czas i fakty pokazują, że Stowarzyszenie Woldenberczyków nie będzie grupą liczną, choć liczbę dzieci byłych jeńców oflagu można zapewne szacować na kilkanaście tysięcy.

Trzeba wyjaśnić, że chociaż oficjalna siedziba Stowarzyszenia znajduje się w Dobiegniewie, pod adresem Muzeum Woldenberczyków, to członkowie Zarządu Stowarzyszenia mieszkają w różnych miejscach Polski, co oczywiście w dobie komunikacji medialnej nie przeszkadza codziennym kontaktom.

Co jest naszym etosem?

Etos ten znakomicie oddaje wstęp w Statucie naszego Stowarzyszenia:

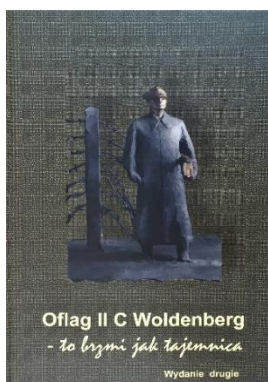
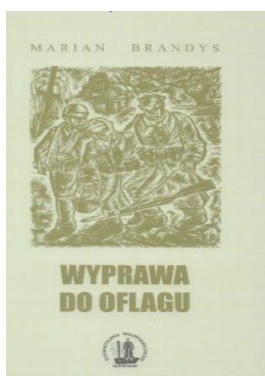
„Prawo do zachowania pamięci narodowej ma trwałe miejsce w naszym społeczeństwie. Pamięć bowiem o przeszłości, o wydarzeniach dziejowych, o zmaganiach Polaków w obronie wolności i niepodległości, o ofiarach tych zmaganiach jest naszą narodową powinnością. Szczególnie dramatyczne wydarzenia, jakie przeżywał nasz naród w okresie ostatniej wojny, będącej najstraszliwszą hekatombą w dziejach ludzkości, dyktują nam potrzebę i wolę utrwalenia w pamięci pokoleń ogromnej ilości ofiar tej wojny. W swą straszliwą orbitę ostatnia wojna wciągnęła bez mała wszystkich obywateli Rzeczypospolitej. W wojnę uwikłany był cały naród. Zarazem winniśmy czcić polskiego żołnierza, który dawał tak obfitą daninę krwi i życia dla Ojczyzny. Nie było takiego drugiego kraju na świecie, którego żołnierze biliby się na tyłu frontach od pierwszego do ostatniego dnia tej największej z wojen. Żaden naród, który chce rozwijać się nie tylko materialnie, gospodarczo, ale i duchowo, nie może zapomnieć o tych, którzy walczyli o jego wolność i niepodległość, którzy cierpieli i ginęli za Ojczyznę. Pamięć o nich jest sprawą naszego obywatelskiego sumienia i naszej moralnej wartości. To oni na niezliczonych polach bitew znaczyli swój żołnierski, patriotyczny szlak do wolnej Polski. To potomni pamięcią i serdecznymi wspomnieniami winni utrzymywać ich męstwo i czyny w panteonie narodowej chwały. Najtrudniejszy, najbardziej dramatyczny egzamin z gotowości do zmaganiach w obronie Ojczyzny zaatakowanej podstępnie przez dwóch zbrodniczych najeźdźców zdawali żołnierze Kampanii Wrześniowej. Umieszczeni po kłesce w obozach jenieckich niezłomnie trwali w wierze w zwycięstwo prawdy i sprawiedliwości.

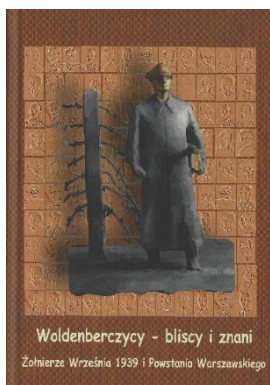
Stowarzyszenie ma za zadanie utrwalić w pamięci potomnych walkę, przeżycia, dokonania i działalność w konspiracji i ruchu oporu żołnierzy Września, a w szczególności żołnierzy Oflagu II C Woldenberg.”

Co już osiągnęliśmy?

W swej nowej odsłonie po roku 2013 Stowarzyszenie, utrzymujące się ze skromnych składek i darowizn, skupiło się – zgodnie z tradycjami obozu – na działalności intelektualnej. Obok stopniowego zastępowania synów i córek jeńców ich wnukami i prawnukami widoczny jest proces elitaryzacji Stowarzyszenia w postaci zwiększania się udziału członków o szczególnej wrażliwości historyczno-patriotycznej i statusie intelektualnym. Przez cały czas prowadzone są poszukiwania śladów pamięci o obozie i odkrywane nowe fakty z nim związane.

Nakładem Stowarzyszenia ukazały się książki: dwa wydania kompendium wiedzy o obozie pt. „Oflag II C Woldenberg – to brzmi jak tajemnica” (2017, 2021) pod redakcją W. Dembka oraz książka „Woldenberczycy bliscy i znani. Żołnierze Września 1939 i Powstania Warszawskiego” (2022) pod redakcją A. Pazdy, zawierająca zbiór życiorysów 71 jeńców. Na rok 2024 planowana jest jej kolejna część. Stowarzyszenie wydało także reprint bardzo ciekawej książki autorstwa Mariana Brandysa „Wyprawa do Oflagu” (1955/2016).

Członkini Zarządu Stowarzyszenia – A. Matuchniak-Mystkowska jest autorką książek: „Za drutami oflagów. Jeniec wojenny 613/X A” (2016), „Sport jeniecki w Oflagach II B Arnswalde, II C Woldenberg, II D Gross Born. Analiza socjologiczna” (2021) oraz współautorką książki „Niewola i nadzieja. Korespondencja wojenna Andrzeja i Krystyny Mystkowskich” (2018).

Członek Stowarzyszenia Konrad Małys OSB opracował książkę „Innocenty Libura. Dziennik jeńca Oflagu II C Woldenberg” (2022).

Na swym portalu Stowarzyszenie zamieszcza wspomnienia, filmy i opracowania dotyczące jeńców Oflagu II C. Comiesięczny newsletter przybliży wszystkim zainteresowanym szczegóły naszej aktywności.

Siedziba Stowarzyszenia

Adres: Ul. Gorzowska 11; Dobiegniew 66-520.

Siedzibą Stowarzyszenia jest Muzeum Woldenberczyków mieszczące się po części w budynku dawnego obozu, powstałe w roku 1987, które za przyczyną władz Miasta i Gminy poddane zostało głębokiej rewitalizacji i od września 2022 roku zaprasza w swej nowej odsłonie.

Kontakt

- E-mail: kontakt@woldenberczycy.pl
- Adres portalu internetowego: www.woldenberczycy.pl

Muzeum Woldenberczyków w Dobiegniewie